

BACÍK, Radek, Přibík Jeníšek z Újezda. Úředník v pobělohorské době, diplomová práce, ÚČD FF UK, Praha 2007.

Posudek oponenta diplomové práce

Téma předkládané práce je bezesporu vhodně zvolené a ve všech směrech zapadá do nejnovejšího vývoje české raně novověké historiografie. Je totiž nejen příspěvkem k dějinám šlechty 17. století, jež zažívají v posledních letech zajímavý rozkvět (Bůžek, Cerman, Král, Kubeš, Marek, Mařa, Smíšek atd.), ale zároveň přináší množství informací k dějinám královských měst, k nimž se pozornost historiků teprve začíná ve větší míře více upírat (Pánek, Janáček, nově Ďurčanský). Je více než záslužné, že práce se zabývá osudy rytířského rodu Jeníšků z Újezda, jenž byl až ve 40. letech 17. století povýšen do panského stavu. Umožňuje tak rozšířit naše doposud sporné znalosti o životním stylu pobělohorské nižší šlechty, o jejich kariérních strategiích a o jejich podílu na kulturním vývoji v českých zemích. To vše se autor pokouší demonstrovat především (ale nejenom) na jednom významném jedinci – Přibíku Jeníškovi z Újezda. To je přístup vcelku logický, protože i v ostatních šlechtických rodech se nachází takoví důležití jedinci, kteří ovlivnili vývoj své rodiny na dlouhou dobu dopředu, protože položili základ jejich majetkové a titulární výjimečnosti. Stačí zmínit, že podobně „zakládajícími“ osobnostmi jiných rodů byli ve stejné době František z Ditrichštejna, Karel a Gundakar z Lichtenštejna, Zdeněk Vojtěch Popel z Lobkovic, Maxmilián z Trauttmansdorffu, Maxmilián z Valdštejna a řada dalších. To jsou ovšem poměrně dobře prozkoumaní členové panského stavu, o takových výjimečných jedincích z rytířského stavu se ovšem mnoho neví. Z tohoto prostého důvodu se mi jeví být práce nanejvýše přínosná.

Již po prvním přečtení mohu konstatovat, že Radek Bacík se výraznou měrou zasloužil o rozšíření našich znalostí o divoké „přelomové“ době třicetileté války a o nově tvořených elitách českých zemí. Svou práci si rozdělil na celkem devět kapitol. Po nezbytném úvodu nás seznamuje s počátky rodu Jeníšků z Újezda (kap. II) a hned přechází k Přibíku Jeníškovi z Újezda. Nejprve se zabývá počátky úřední kariéry tohoto nezáměrného rytíře (kap. III), aby pak popsal jeho osudy v bouřlivých letech 1618-1623, kdy se po exilové zkušenosti stal královským prokurátorem a později se zúčastnil práce konfiskační komise (kap. IV). Jádrem práce ovšem tvoří pasáže věnované jeho působení ve funkci podkomořího královských měst v letech 1624-1649 (kap. V). Na to navazuje krátká kapitola pojednávající o jeho povýšení do

funkce nejvyššího písaře (kap. VI). Další části se věnují vzrůstu majetku Jeníšků z Újezda v první polovině 17. století (kap. VII), účasti Přibíka v rekatolizačním procesu (kap. VIII) a obrazu, jenž zanechali Jeníškové v soudobé literární produkci (kap. IX). Práci završuje krátké pojednání o vývoji rodu po smrti Přibíka Jeníška z Újezdu do jeho vymření po meči v první polovině 18. století (kap. X).

Práce je logicky strukturována a přináší řadu cenných poznatků, kterým by měli další badatelé věnovat svou pozornost. Přesto přese všechno musím zmínit některé dílčí nedostatky, které snižují jinak vysokou úroveň práce. Mé výtky (resp. lépe řečeno přátelská upozornění) se týkají několika oblastí. Předně by se autor měl vystříhat některých technických a především stylistických pochybení (kromě několika zbytečných překlepů se to týká zejména použití interpunkce: v textu chybí hlavně několik desítek čárek!). Další postřehy jsou už závažnější. V některých pasážích autor nedostatečně pracuje se stávající literaturou či necituje konkrétní použité stránky (kupř. pozn. 384, 385, 386 a další). Zde musím jmenovat alespoň některé tituly, jež byly opomenuty: Radek Bacík míjí bez povšimnutí např. zásadní práci pro dějiny 20. let 17. století, kterou je studie a zároveň edice Pavel MAREK (ed.), *Svědectví o ztrátě starého světa. Manželská korespondence Zdeňka Vojtěcha Popela z Lobkovic a Polyxeny Lobkovické z Pernštejna*, České Budějovice 2005 (o Přibíkovi se zde nacházejí tři zmínky: jak jde dohromady, že Radek Bacík přijímá názor J. Čelakovského, že Přibík byl jmenován podkomořím 24. 2. 1624, když Lobkovic píše své ženě 26. 2. 1624, že Jeníšek bude teprve jmenován?; tamtéž, s. 266). Podobně postrádám srovnání Přibíkova kariérního vzrůstu s ostatními nám známými podobně situovanými šlechtici typu třeba Floriána Jetřicha Žďárského (viz Hynek FRIDRICH, *Vzestup barokního kavalíra. Příspěvek k dětství a dozrávání Floriana Jetřicha Žďárského ze Žďáru*, Posel z Budče 19, 2002, s. 40-53). Kapitulu V bych osobně strukturoval jinak. Zde leží samotné jádro práce a zdá se mi zbytečným využívat zde metodu sondy (práce podkomořního na příkladě měst Sušice a Louny). Uvítal bych spíše, kdyby se tato část stala poněkud obecnějším příspěvkem k dějinám podkomořského úřadu v době Přibíkově a překonala tak prastarou studii J. Čelakovského k tomuto tématu. Bylo by možná lepší, kdyby zde byla obecněji rozebrána Přibíkova činnost v úřadě, stanoveny jeho strategie, jak obnovit vážnost (= ČEST) úřadu v očích všech jemu svěřených měst (o to mu šlo – když čtu citáty z jeho dopisů – především). Že si je Radek Bacík této cesty vědom, je zřejmé např. z pozn. 189, 201, 219: přesto se tímto směrem nevydal. Nedostatečně využité mi připadají také práce Jiřího MIKULCE, *31. 7. 1627. Rekatolizace šlechty v Čechách. Čí je země, toho je i náboženství*, Praha 2005, jež je citována

pouze jednou, ačkoliv se autor na mnoha místech zmiňuje o rekatolizačních praktikách vůči měštům i šlechtě, nebo studie Petra MATI, *Soumrak venkovských rezidencí. "Urbanizace" české aristokracie mezi stavovstvím a absolutismem*, in: Václav BŮŽEK – Pavel KRÁL (edd.), *Aristokratické rezidence a dvory v raném novověku*, České Budějovice 1999 (=Opera historica 7), s. 139-162. (kap. 5. 9.). Mimochodem – nejsou Přibíkovy dopisy zachovány také ve fondu Lobkovicové roudničtí – Rodinný archiv (Státní oblastní archiv Litoměřice, pracoviště Žitenice)? Podobně nechávám na zvážení komise, zda je omluva podkomořího (kap. 5. 8.) alibistická, nebo spíše pravdě odpovídající, tudíž realistická (jak se jeví mně).

Celá řada pramenných poznatků se mi zdá být velmi přínosná. Oceňuji především sondu do náplně úřadu podkomořího na příkladě Sušice a Loun (doporučuji to zobecnit a vydat jako analytickou studii!), informace o Přibíkově itineráři, kde je patrné, že Jeníšek postupně během 30. let 17. století trávil čím dále více času v Praze (lze hovořit o urbanizaci jeho životního stylu?), a pozoruhodných výsledků bylo také dosaženo při rekonstrukci osudů Přibíkových statků po jeho smrti. Zajímavým mi připadá také zjištění, že sám Přibík neusiloval o své povýšení do stavu svobodných pánů, ačkoliv na jeho přímluvu byl povýšen jeho dědic (podobně se chovali třeba Trčkové z Lípy v předbělohorské době – lze to nějak zobecnit?).

Celkově má předložená práce – i přes dílčí kritické postřehy – vynikající úroveň. Je jasně a přehledně členěná a autor naplnil předsevzetí, jež si stanovil v úvodu. Je sice škoda, že nevyužil více domácí a zahraniční literatury (téma konfesionalizace a dějin šlechty si o to říkalo), ale podařilo se mu i bez toho sepsat zevrubnou analytickou studii, kterou další badatelé této problematiky prostě nemohou minout. Práci doporučuji k obhajobě a navrhuji její hodnocení známkou (ještě) **výborně**.

v Pardubicích, 11. 5. 2007

Mgr. Jiří Kubeš, Ph.D.